ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER της 29ης Ιουνίου 1995 *

Εισαγωγή

1. Ο giudice conciliatore του Μιλάνου (Ιταλία), ο οποίος και κίνησε την παρούσα διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, είχε αρχικώς υποβάλει στο Δικαστήριο πέντε μακροσκελή ερωτήματα. Λίγες ημέρες πριν από την προφορική διαδικασία ο εν λόγω δικαστής απέσυρε τα τρία ερωτήματα κατόπιν κοινού αιτήματος των δύο διαδίκων, ανταποκρινόμενος σε σχετική πρωτοβουλία του avvocato dello Stato. Το κείμενο των δύο εναπομεινάντων ερωτημάτων είναι το ακόλουθο:

«1. Ερωτάται αν, δυνάμει των κανονισμών (ΕΟΚ) που έχουν εκδοθεί για την εφαρμογή, στην Κοινότητα, των συμφωνιών που έχουν συναφθεί μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και των χωρών ΕΖΕΣ, των προσθέτων στις εν λόγω συμφωνίες πρωτοκόλλων και των μεταγενεστέρων τροποποιήσεών τους, εφαρμόζονται οι διατάξεις της οδηγίας 83/643/ΕΟΚ και στις τελωνειακές εργασίες που έχουν ως αντικείμενο το εμπόριο ΕΟΚ/ΕΖΕΣ και είναι σχετικές με τα προϊόντα που αναφέρονται στις ίδιες αυτές συμφωνίες και στις μεταγενέστερες τροποποιήσεις τους. Ειδικότερα, προκειμένου περί των τελωνειακών εργασιών που έχουν ως αντικείμενο τα αναφερόμενα στις προπαρατεθείσες συμφωνίες ΕΟΚ/ΕΖΕΣ προϊόντα, είναι η νομοθεσία ενός κράτους μέλους όπως αυτή που προβλέπεται από το άρθρο 15 του ΠΔ 254 της 8ης Μαΐου 1985 και από το άρθρο 11, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο β', του ΠΔ 43 της 23ης Ιανουαρίου 1973 συμβατή με τους προμνημονευθέντες κανόνες του παραγώγου κοινοτικού δικαίου, δεδομένου ότι η εν λόγω νομοθεσία όριζε, αντιθέτως προς τις διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 83/643/ΕΟΚ της 1ης Δεκεμβρίου 1983, ότι οι συνήθεις ώρες λειτουργίας των μεθοριακών τελωνειακών σταθμών περιορίζονταν σε έξι ώρες, από Δευτέρας μέχρι Παρασκευής, και επέτρεπε την είσπραξη του "κόστους υπηρεσίας" για τις τελωνειακές εργασίες που πραγματοποιούνταν εκτός του προαναφερθέντος κανονικού ωραρίου;

2. Ερωτάται αν, προκειμένου περί της συμπληρώσεως και διευκρινίσεως των όσων εκρίθησαν με την απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991 στην υπόθεση C-209/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας, η οποία ρητώς αναφερόταν στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, εφαρμόζονται οι καθιερωθείσες με την απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991 αρχές και στο εμπόριο με τρίτες χώρες καθώς και με τις χώρες ΕΖΕΣ δυνάμει των κανόνων της Συνθήκης ΕΟΚ σχετικά με την απαγόρευση επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς, με την τελωνειακή ένωση και την καθιέρωση κοινού δασμολογίου καθώς και των μεταγενέστερων διατάξεων του παραγώγου δικαίου. Ειδικότερα, εμποδίζουν οι προπαρατεθείσες διατάξεις του κοινοτικού

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

δικαίου, και *όσον αφορά τις τελωνειακές εργασίες που έχουν ως αντικείμενο το εμπόριο με τρίτες χώρες*, τη θέσπιση και/ή διατήρηση, από κράτος μέλος, μιας εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως, όπως η εισαχθείσα με το Decreti Ministeriali της 29ης Ιουλίου 1971 (GURI αριθ. 193 της 31ης Ιουλίου 1971) και της 30ής Ιανουαρίου 1979 (GURI της 5ης Φεβρουαρίου 1979), δυνάμει της οποίας οι ιδιώτες επιχειρηματίες χρεώνονται με το κόστος της "εκτός κανονικού ωραρίου" εξυπηρετήσεως όχι βάσει του ωριαίου κόστους εργασίας του προσωπικού που πράγματι απασχολήθηκε για τις τελωνειακές εργασίες που ζητήθηκαν και ταυτοχρόνως πραγματοποιήθηκαν για τον εκτελωνιστή, αλλά βάσει ενιαίας αμοιβής, για κάθε ζητηθείσα τελωνειακή εργασία, ανάλογης προς τη φύση και τη διάρκεια της πλέον δαπανηρής υπηρεσίας που παρασχέθηκε και ανεξαρτήτως της πληρωμής που οφείλεται χωριστά για καθεμιά από τις άλλες τελωνειακές εργασίες που ζητήθηκαν από τον εκτελωνιστή και πραγματοποιήθηκαν ταυτοχρόνως με την εν λόγω εξυπηρέτηση;»

2. Με λίγα λόγια, τα αρχικώς διατυπωθέντα ερωτήματα είχαν σχέση:

— πρώτον, με την επίπτωση των κανόνων και αρχών του κοινοτικού δικαίου επί του εθνικού νομικού συστήματος επιστροφής ορισμένων αχρεωστήτως εισπραχθέντων από τις ιταλικές τελωνειακές αρχές δασμών, συγκεκριμένα του ιταλικού νόμου 428 της 20ής Δεκεμβρίου 1990 (στο εξής: νόμος 428) [1]·

— δεύτερον, με τη δυνατότητα εφαρμογής αυτών των κανόνων και αρχών του κοινοτικού δικαίου στα εμπορεύματα καταγωγής τρίτων χωρών, εφαρμογή που θα είχε ως συνέπεια οι επιβαρύνσεις και λοιποί δασμοί που εισπράττονται λόγω του εκτελωνισμού των εμπορευμάτων αυτών να υπόκεινται στους ίδιους κανόνες με τις επιβαρύνσεις και δασμούς που ισχύουν επί των εμπορευμάτων καταγωγής κρατών μελών.

3. Το πρώτο, δεύτερο και τρίτο ερώτημα, τα οποία αφαιρέθηκαν, αφορούσαν ειδικώς το πρώτο πρόβλημα. Με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ζήτησε αρχικώς από το Δικαστήριο να εφαρμόσει ή, ακριβέστερα, «να συμπληρώσει και διασαφηνίσει» τη νομολογία του σχετικά με την υποχρέωση επιστροφής αχρεωστήτως εισπραχθέντων δασμών σε περίπτωση που ένα κράτος μέλος έχει παραβεί τις υποχρεώσεις που υπέχει από το κοινοτικό δίκαιο διατηρώντας σε ισχύ επιβαρύνσεις ή άλλους δασμούς ασυμβίβαστους με το δίκαιο αυτό.

4. Με το τέταρτο και πέμπτο ερώτημα, τα οποία είναι και τα μόνα που διατήρησε το αιτούν δικαστήριο, αιτείται να διασαφηνιστεί το ζήτημα αν οι γενικοί κανόνες και απαγορεύσεις που ισχύουν επί των ενδοκοινοτικών εισαγωγών (συγκεκριμένα, η απαγόρευση επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς) ισχύουν επίσης για τις τελωνειακές εργασίες που αφορούν εμπορεύματα καταγωγής τρίτων χωρών και, ιδίως, εμπορεύματα καταγωγής των χωρών της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ).

1 — Νόμος 428, της 29ης Δεκεμβρίου 1990, περί της εκπληρώσεως των υποχρεώσεων που έχουν επιβληθεί στην Ιταλία λόγω της συμμετοχής της στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (GURI, συμπλήρωμα 1991, αριθ. 10).

Τα πραγματικά περιστατικά που αποτέλεσαν την αιτία υποβολής των προδικαστικών ερωτημάτων

5. Η εταιρία περιορισμένης ευθύνης, ιταλικού δικαίου, Aprile, η οποία ασκούσε δραστηριότητες εκτελωνιστή στο Μιλάνο (Ιταλία) κηρύχθηκε, στις 20 Οκτωβρίου 1992, σε πτώχευση. Αφού εξέτασε τα λογιστικά της επιχειρήσεως, ο σύνδικος πτωχεύσεως αποφάσισε να ζητήσει από την Tesoreria Provinciale dello Stato την επιστροφή των ποσών που είχαν καταβληθεί από την επιχείρηση κατά τα προηγούμενα έτη ως επιβάρυνση για τελωνειακές εργασίες που είχαν πραγματοποιηθεί εκτός του κανονικού ωραρίου εργασίας των υπαλλήλων ή εκτός της τελωνειακής περιμέτρου.

6. Κατόπιν της σχετικής αρνήσεως της διοικήσεως, ο σύνδικος πτωχεύσεως άσκησε δύο τουλάχιστον ένδικες προσφυγές αφού είχε προηγουμένως λάβει τη σχετική άδεια του αρμόδιου δικαστή: προσέφυγε, πρώτον, ενώπιον του Tribunale του Μιλάνου για ποσό ύψους 618 436 900 ιταλικών λιρών (LIT) και προσέφυγε ακόμη, δεύτερον, για μικρότερο ποσό, ενώπιον του giudice conciliatore της ίδιας πόλης. Όπως το εν λόγω πρόσωπο εξήγησε στην αίτησή του για την αναγνώριση σ' αυτόν της ιδιότητας του διαδίκου, ο λόγος για τον οποίο αποφάσισε να ασκήσει δύο χωριστές αγωγές, βάσει των οποίων προσέφυγε σε δύο διαφορετικά δικαστήρια, ήταν να πετύχει στο πλαίσιο της δεύτερης αγωγής, «τη σχεδόν άμεση παραπομπή στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων των ερωτημάτων που αποτελούν και το thema decidendum».

7. Στην αγωγή της ενώπιον του giudice conciliatore, αγωγή η οποία αποτέλεσε και την αιτία της παρούσας προδικαστικής διαδικασίας, η Aprile ζητεί από την ιταλική διοίκηση το ποσό των 933 200 LIT το οποίο αντιστοιχεί στις επιβαρύνσεις που κατεβλήθησαν για υπηρεσίες που είχαν παρασχεθεί στις 22, 23, 24 και 26 Νοεμβρίου 1990 από το τελωνείο του Segrate — Aeroporto di Linate (Μιλάνο). Οι επιβαρύνσεις αυτές κατεβλήθησαν κατ' εφαρμογή της ιταλικής νομοθεσίας η οποία, κατά την εποχή εκείνη, επέτρεπε να πλήττονται με ειδικούς φόρους οι τελωνειακές εργασίες εισαγωγής που διενεργούνταν εκτός του κανονικού ωραρίου εργασίας των τελωνειακών υπαλλήλων.

8. Καθώς η Amministrazione delle Finanze dello Stato αμφισβήτησε την απαίτηση αυτή, ο giudice conciliatore του Μιλάνου υπέβαλε στο Δικαστήριο, με διάταξη της 26ης Απριλίου 1994, τα υπό κρίση προδικαστικά ερωτήματα.

9. Στις 5 Μαΐου 1995, και ενώ η προδικαστική διαδικασία εξελισσόταν κανονικώς, η έγγραφη διαδικασία είχε τερματιστεί και η ημερομηνία της προφορικής διαδικασίας είχε οριστεί για τις 11 Μαΐου, ο avvocato dello Stato εμφανίστηκε ενώπιον του giudice conciliatore του Μιλάνου και δήλωσε, επ' ονόματι της εναγομένης διοικήσεως, ότι, «λαμβανομένου υπόψη του μη φορολογικού χαρακτήρα των καταβολών που αποτελούν το αντικείμενο του αιτήματος επιστροφής που έχει υποβληθεί από την ενάγουσα», ανεγνώριζε ότι δεν ετύγχαναν εν προκειμένω εφαρμογής οι παράγραφοι 2 και 7 του άρθρου 29 του νόμου 428 και ότι, κατά συνέπεια, παραιτείται από την ένσταση που είχε προτείνει κατά της σχετικής προσφυγής. Αυτός ακριβώς είναι και ο λόγος για τον οποίο ζήτησε από τον οικείο δικαστή να

τροποποιήσει την διάταξη περί παραπομπής και να περιορίσει τα προδικαστικά του ερωτήματα στα δύο τελευταία. Η ενάγουσα συνεφώνησε αμέσως προς την πρόταση αυτή.

10. Με διάταξη και πάλι της 5ης Μαΐου 1995, ο giudice conciliatore του Μιλάνου γνωστοποίησε στο Δικαστήριο ότι δεν παρίστατο πλέον ανάγκη να αποφανθεί αυτό επί των τριών πρώτων ερωτημάτων που είχε υποβάλει με την αρχική του διάταξη.

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις σχετικά με το παραδεκτό

11. Πριν προχωρήσει στην ανάλυση επί της ουσίας, η Ιταλική Κυβέρνηση παρατηρεί ότι το αιτούν δικαστήριο παρέλειψε να εξετάσει το ζήτημα αν η απόφαση επί των υποβληθέντων προδικαστικών ερωτημάτων είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς. Η εν λόγω κυβέρνηση φρονεί ότι το εν λόγω δικαστήριο θα έπρεπε κατ' αρχάς να επιλύσει ορισμένα σημαντικά για την απόφασή του ζητήματα.

12. Η αντίρρηση αυτή, η οποία αφορά την αρχική διάταξη περί παραπομπής στο σύνολό της, δεν τροποποιήθηκε όταν τα προδικαστικά ερωτήματα περιορίστηκαν στα δύο τελευταία. Καίτοι η σχέση που υφίσταται μεταξύ των πέντε αρχικώς υποβληθέντων από το αιτούν δικαστήριο ερωτημάτων καθιστά δυσχερή τη διαφοροποιημένη ανάλυση μιας αντιρρήσεως διαδικαστικού χαρακτήρα που έχει προβληθεί σχετικά με το παραδεκτό του συνόλου των προδικαστικών ερωτημάτων, αυτών καθαυτών, η παραίτηση από ένα σημαντικό τμήμα των ερωτημάτων εκ μέρους του δικαστή ο οποίος υπήρξε και ο συντάκτης τους απαιτεί τουλάχιστον τη χωριστή εξέταση της αντιρρήσεως αυτής.

13. Όσον αφορά τον νομικό κανόνα που η ιταλική διοίκηση επικαλέστηκε αρχικώς προκειμένου να αρνηθεί την επιστροφή του αχρεωστήτως εισπραχθέντος, η αντίρρηση αυτή θα έπρεπε αναμφισβητήτως να απορριφθεί. Στη διάταξη με την οποία υπέβαλε τα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο υπογράμμισε τον τρόπο κατά τον οποίο οι θέσεις των διαδίκων ερείδονταν, καταφατικώς ή αποφατικώς, επί ενός εθνικού νόμου διέποντος ακριβώς την επιστροφή ή την απόδοση πληρωμών που είχαν αχρεωστήτως γίνει προς τις ιταλικές τελωνειακές αρχές «κατ' εφαρμογή εθνικών διατάξεων ασυμβιβάστων με το κοινοτικό δίκαιο».

14. Ούτως εχόντων των πραγμάτων, ενόψει των αμφιβολιών που εξακολουθούν να υφίστανται ως προς την επίπτωση του κοινοτικού δικαίου επί του συστήματος επιστροφών που έχει θεσπιστεί με τον ιταλικό νόμο 428, αμφιβολιών οι οποίες μάλιστα απαντώνται και στις αποφάσεις της Corte suprema di cassazione [2], προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο αιτιολόγησε δεόντως την κρίση περί σκοπιμότητας ή καταλληλότητας που τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν κατ' ανάγκη να εκφέρουν πριν από την υποβολή στο Δικαστήριο προδικαστικών ερωτημάτων.

2 — Βλ. την απόφαση της Corte suprema di cassazione, Sezione I Civile, της 10ης Απριλίου 1992, που παρατίθεται συνημμένη στα υπομνήματα των διαδίκων.

15. Παρ' όλ' αυτά, αφ' ής στιγμής το αιτούν δικαστήριο περιορίζει τα προδικαστικά του ερωτήματα σε ερωτήματα τα οποία αφορούν αποκλειστικώς αγαθά καταγωγής τρίτων χωρών, η ένσταση απαραδέκτου κερδίζει έδαφος και τούτο διότι στη διάταξη περί παραπομπής δεν εκτίθενται με την αναγκαία ακρίβεια ορισμένα σημαντικά για την οριστική επίλυση της διαφοράς γεγονότα, ιδίως όσον αφορά τη συγκεκριμένη καταγωγή των εμπορευμάτων.

16. Κατά πάγια νομολογία του δικαστηρίου, καίτοι η ανάγκη επιτεύξεως μιας ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου η οποία να είναι χρήσιμη στον εθνικό δικαστή απαιτεί να προσδιορίζει ο τελευταίος το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, να εξηγεί τα λογικώς προαπαιτούμενα επί των οποίων ερείδονται τα ερωτήματα αυτά, είναι αρκετό ο διαβιβασθείς από το εθνικό δικαστήριο φάκελος και οι κατατεθείσες από τους διαδίκους στην κύρια δίκη γραπτές παρατηρήσεις να έχουν παράσχει στο Δικαστήριο τα αναγκαία στοιχεία τα οποία θα του επιτρέψουν να ερμηνεύσει τους κανόνες του κοινοτικού δικαίου ενόψει της καταστάσεως που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς, και τούτο έστω και αν ο εθνικός δικαστής δεν έχει περιγράψει την πραγματική και νομική κατάσταση κατά τρόπο εξαντλητικό [3]. Η αυστηρότητα με την οποία επιβάλλεται η απαίτηση αυτή μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με τα χαρακτηριστικά κάθε συγκεκριμένης περιπτώσεως και το περιεχόμενο των υποβαλλομένων στο Δικαστήριο ερωτημάτων, και τούτο έστω και αν, σε μια πρόσφατη απόφαση [4], το Δικαστήριο φαίνεται λιγότερο πρόθυμο να κάνει δεκτά προδικαστικά ερωτήματα όταν στις διατάξεις περί παραπομπής δεν περιλαμβάνονται επαρκή στοιχεία και δεν διασαφηνίζονται ούτε οι λόγοι για την επιλογή των σχετικών κοινοτικών διατάξεων ούτε η σχέση μεταξύ των τελευταίων και των ισχυόντων επί της διαφοράς εθνικών κανόνων.

17. Όπως επισήμανε η Ιταλική Κυβέρνηση, και όπως οφείλει επίσης να αναγνωρίσει η Επιτροπή, το αιτούν δικαστήριο παρέλειψε να παράσχει ορισμένα στοιχεία που είναι σημαντικά για την επίλυση της διαφοράς, συγκεκριμένα δεν διασαφηνίζει επαρκώς αν τα αγαθά για τα οποία κατεβλήθησαν οι επιβαρύνσεις των οποίων ζητείται η επιστροφή ήταν ή όχι καταγωγής τρίτων χωρών, ούτε, εφόσον συμβαίνει κάτι τέτοιο, αναφέρει τις χώρες αυτές. Ίσως η παράλειψη αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι ο εθνικός δικαστής εξέδωσε τη διάταξή του αφού είχε κατατεθεί το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο (τον Μάρτιο του 1994) και η απάντηση στην αγωγή του avvocato dello Stato (τον Απρίλιο του 1994) χωρίς να έχει λάβει κανένα μέτρο ελέγχου και αποδείξεως των γεγονότων τα οποία, όσον αφορά το ζήτημα της προελεύσεως των εμπορευμάτων, δεν είχαν εκτεθεί με αρκετή ακρίβεια στα συνημμένα στα δύο αυτά δικόγραφα έγγραφα.

18. Είναι επίσης βέβαιο, καίτοι τούτο παρουσιάζει μικρότερη σημασία σχετικά με το παραδεκτό, ότι η ασάφεια με την οποία τα υποβληθέντα στο Δικαστήριο ερωτήματα αναφέρονται, χωρίς περισσότερες λεπτομέρειες, σε επιβαρύνσεις που εισπράττονται

3 — Βλ. την απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992, C-83/91, Meilicke (Συλλογή 1992, σ. I-4871), και την απόφαση της 3ης Μαρτίου 1994, C-316/93, Vaneetveld (Συλλογή 1994, σ. I-763).

4 — Απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 1993, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-320/90, C-321/90 και C-322/90, Telemarsicabruzzo κ.λπ. (Συλλογή 1993, σ. I-393). Βλ., επίσης, τη διάταξη της 7ης Απριλίου 1995, C-167/94, Grau Gomis, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή.

ως το αντίτιμο τελωνειακών υπηρεσιών μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση εφόσον, όπως όλοι γνωρίζουν, οι υπηρεσίες αυτές είναι δυνατόν να παρέχονται υπό διάφορες μορφές, που καθεμιά τους υπόκειται σε ιδιαίτερο καθεστώς: πρόκειται για υπηρεσίες που παρέχονται εκτός του κανονικού ωραρίου εργασίες, για υπηρεσίες που παρέχονται εκτός της τελωνειακής παραμέτρου ή ακόμα για υπηρεσίες που παρέχονται ταυτοχρόνως σε διαφόρους επιχειρηματίες;

19. Ωστόσο, οι ασάφειες αυτές δεν μπορούν να καταστήσουν την αγωγή απαράδεκτη. Αφενός, ο ίδιος ο avvocato dello Stato είναι αυτός που δήλωσε, στην απάντησή του στην αγωγή που κατέθεσε για τις τελωνειακές αρχές (Υπουργείο Οικονομικών) ότι όλες οι επίμαχες εισαγωγές δεν αφορούσαν εμπορεύματα κοινοτικής καταγωγής, παρεδεχόμενος έτσι ότι επρόκειτο ενίοτε για εμπορεύματα κοινοτικής καταγωγής και ενίοτε για εμπορεύματα εισαγόμενα από τρίτες χώρες. Αφετέρου, η πληθώρα των αναφορών σε επιβαρύνσεις ή δασμούς που εισπράττονται για τη μια ή την άλλη μορφή υπηρεσίας που μνημονεύθηκαν ανωτέρω δεν έχει καμία σχεδόν σημασία εφόσον σαφώς διασαφηνίστηκε στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης ότι πρόκειται για επιβαρύνσεις που καταβάλλονται ως αντίτιμο τελωνειακών υπηρεσιών παρεχομένων εκτός του γενικού ωραρίου.

20. Δεν πρέπει εξάλλου να παροράται ότι η εναγομένη διοίκηση έχει στην κατοχή της τα αποδεικτικά στοιχεία που είναι αναγκαία για τον προσδιορισμό της εξωκοινοτικής καταγωγής των αγαθών των οποίων η εισαγωγή επλήγη με τις επίδικες επιβαρύνσεις εφόσον πρόκειται για καταχωρημένες τελωνειακές εργασίες. Κατά συνέπεια, η διοίκηση όχι μόνο επιβεβαίωσε a sensu contrario τους ισχυρισμούς της ενάγουσας, δηλαδή ότι «ορισμένα» από τα φορολογηθέντα εμπορεύματα ήσαν εξωκοινοτικής καταγωγής, αλλά αναγνώρισε επίσης ότι μπορούσε να αποδείξει το αντίθετο μέσω εγγράφων, πράγμα που δεν έπραξε. Υπενθυμίζω ότι η ενάγουσα είχε ζητήσει από τον giudice conciliatore να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων προκειμένου ακριβώς το τελωνείο του Segrate-Aeroporto de Linate (Μιλάνο) να μπορέσει να προσκομίσει τα σχετικά με τις εν λόγω εισαγωγές πραγματικά αποδεικτικά στοιχεία.

21. Εν κατακλείδι, καίτοι αναγνωρίζω ότι θα ήταν ευκταίο να είχε καθοριστεί με μεγαλύτερη ακρίβεια η εξωκοινοτική καταγωγή των εμπορικών συναλλαγών που επλήγησαν με τις επιβαρύνσεις των οποίων ζητείται η επιστροφή, φρονώ ότι δεν συντρέχει λόγος να κηρυχθεί η υπό κρίση αίτηση απαράδεκτη γι' αυτό τον λόγο, και τούτο δεδομένου ότι τόσο η ενάγουσα όσο και η εναγομένη αναγνωρίζουν ότι τουλάχιστον ένα μέρος των εμπορευμάτων που είχαν εισαχθεί από την ενάγουσα εταιρία και επιβαρυνθεί με τους επίδικους φόρους ήταν καταγωγής τρίτων χωρών.

Το εθνικό και κοινοτικό νομικό πλαίσιο

22. Τα προδικαστικά ερωτήματα, όπως είχαν αρχικώς διατυπωθεί, αναφέρονταν, κατά πρώτο λόγο, στην ιταλική νομοθεσία σχετικά με την απαίτηση επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθέντων για να επισημάνουν στη συνέχεια, τη νομολογία σύμφωνα με την οποία ορισμένες φορολογικές επιβαρύνσεις που είχαν καταβληθεί από την ενάγουσα εταιρία είναι αντίθετες προς το κοινοτικό δίκαιο.

23. Για την καλύτερη κατανόηση της διαφοράς, ενδείκνυται μια σύντομη αναφορά στην ιταλική νομοθεσία την οποία η διοίκηση επικαλέστηκε, σε μια πρώτη φάση, προκειμένου να αντιταχθεί στο αίτημα επιστροφής και ως προς την οποία, στη συνέχεια, ανεγνώρισε ότι δεν ετύγχανε εφαρμογής αφού, παραδόξως, ανεγνώρισε τον «μη φορολογικό χαρακτήρα» των ποσών των οποίων ζητούνταν η επιτροφή. Πρόκειται για τον νόμο 428, του οποίου το άρθρο 29, υπό τον τίτλο «επιστροφή φορολογικών επιβαρύνσεων που έχουν αναγνωριστεί ως ασυμβίβαστες με τους κοινοτικούς κανόνες», περιλαμβάνει τις ακόλουθες διατάξεις:

— το πρώτο εδάφιο επεκτείνει την πενταετή αποσβεστική προθεσμία που έχει καθιερωθεί με το άρθρο 91 των τελωνειακών νομοθετικών διατάξεων σε όλες τις αγωγές για επιστροφή ποσών που έχουν καταβληθεί κατά τη διενέργεια τελωνειακών πράξεων· ωστόσο, αυτή η αποσβεστική προθεσμία έχει περιοριστεί, όπως και η προβλεπομένη από το άρθρο 84 του ίδιου νόμου προθεσμία παραγραφής, στα τρία έτη από την ενενηκοστή ημέρα από τη θέση σε ισχύ του νόμου·

— το δεύτερο εδάφιο ορίζει ότι «οι εισαγωγικοί δασμοί, οι φόροι κατασκευής, οι φόροι καταναλώσεως, οι πρόσθετοι δασμοί επί της ζαχάρεως και τα τέλη του δημοσίου που έχουν εισπραχθεί κατ' εφαρμογήν ασυμβιβάστων με τους κοινοτικούς κανόνες εθνικών διατάξεων επιστρέφονται, εκτός αν η σχετική επιβάρυνση έχει μετακυλιστεί σε άλλους υποκειμένους στο φόρο»·

— στο έβδομο εδάφιο προστίθεται ότι η διάταξη του δευτέρου εδαφίου εφαρμόζεται έστω και αν η επιστροφή αφορά ποσά που είχαν καταβληθεί πριν από την ημερομηνία θέσεως σε ισχύ του νόμου (δηλαδή την 27η Ιανουαρίου 1991).

24. Η ενάγουσα ισχυρίστηκε ότι η εφαρμογή του κανόνα αυτού στην επιστροφή των αμφισβητουμένων φορολογικών επιβαρύνσεων είναι αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο εφόσον εξαρτά την άσκηση του δικαιώματος για επιστροφή ασυμβιβάστων με το κοινοτικό δίκαιο φορολογικών επιβαρύνσεων από αυστηρότερες για τους ενδιαφερομένους χρονικές προϋποθέσεις απ' ό,τι οι προβλεπόμενες από το κοινό δίκαιο προϋποθέσεις και ότι, επιπλέον, τούτο γίνεται με αναδρομικό αποτέλεσμα. Επιπλέον, η ενάγουσα δήλωσε ότι ο σχετικός νόμος είναι επίσης ασυμβίβαστος με το κοινοτικό δίκαιο καθόσον δεν επιτρέπει την άσκηση αγωγής αναζητήσεως όταν η φορολογική επιβάρυνση έχει μετακυλιστεί σε τρίτους.

25. Δεδομένου ότι η Ιταλική Κυβέρνηση ανεγνώρισε μεταγενεστέρως ότι ο νόμος 428 δεν τυγχάνει εν προκειμένω εφαρμογής (χωρίς ωστόσο να συμφωνήσει απολύτως, καθώς φαίνεται, με τις απαιτήσεις της ενάγουσας οπότε θα ήταν περιττή η συνέχιση της διαδικασίας της κύριας δίκης), δεν είναι πλέον ανάγκη να εξεταστεί το περιεχόμενο της διατάξεως αυτής από πλευράς των υποχρεώσεων που προκύπτουν από το κοινοτικό δίκαιο σχετικά με την επιστροφή αχρεωστήτως εισπραχθέντων δασμών.

26. Όσον αφορά τη χρέωση των υπηρεσιών που παρέχονται από τα ιταλικά τελωνεία «εκτός ωραρίου» και τον υπολογισμό του «κόστους υπηρεσίας», το Δικαστήριο έχει κρίνει τις απαιτήσεις αυτές μερικώς ασυμβίβαστες με το κοινοτικό δίκαιο, αντίστοιχα με την απόφασή του της 30ής Μαΐου 1989 στην υπόθεση 340/87, Επιτροπή κατά Ιταλίας [5], και με την απόφασή του της 25ης Μαρτίου 1991 στην υπόθεση 209/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας [6].

27. Στην πρώτη από τις δύο αυτές αποφάσεις, το Δικαστήριο ανέλυσε το άρθρο 11 του προεδρικού διατάγματος 43 της 23ης Ιανουαρίου 1973, περί κωδικοποιήσεως των τελωνειακών διατάξεων, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1, σημείο 2, του διατάγματος 254 της 8ης Μαΐου 1985. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, καταβάλλεται ποσό αντίστοιχο προς το κόστος της σχετικής υπηρεσίας για τις τελωνειακές εργασίες που πραγματοποιούνται κατά τον χρόνο λειτουργίας των τελωνείων που υπερβαίνει το κανονικό ωράριο εργασίας των δημοσίων υπαλλήλων, το οποίο είναι, στην Ιταλική Δημοκρατία, έξι ώρες ημερησίως, από Δευτέρα μέχρι Σάββατο. Το Δικαστήριο ανέλυσε επίσης το άρθρο 15 αυτού του διατάγματος 254 το οποίο ορίζει, γενικότερα, ότι οι διοικητικοί έλεγχοι και διατυπώσεις στους οποίους αναφέρεται το εν λόγω διάταγμα και οι οποίοι διενεργούνται κατά τις ώρες λειτουργίας των τελωνείων που υπερβαίνουν το κανονικό ωράριο εργασίας των δημοσίων υπαλλήλων, διενεργούνται αντί αμοιβής αντίστοιχης προς το κόστος της παρεχομένης υπηρεσίας.

5 — Συλλογή 1989, σ. 1483.

6 — Συλλογή 1991, σ. I-1575.

28. Με την απόφασή του εκείνη το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι:

«η Ιταλική Δημοκρατία, επιβαρύνοντας τους επιχειρηματίες, στο πλαίσιο του ενδοκοινοτικού εμπορίου, με το κόστος των διοικητικών ελέγχων και διατυπώσεων που διενεργούνται κατά τη διάρκεια μέρους του κανονικού ωραρίου λειτουργίας των συνοριακών τελωνειακών σταθμών, όπως το ωράριο αυτό έχει καθοριστεί από το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 83/643 του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 1983, για τη διευκόλυνση των διοικητικών διατυπώσεων και υλικών ελέγχων κατά τη μεταφορά εμπορευμάτων μεταξύ κρατών μελών, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 87/53, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 9 και 12 της Συνθήκης ΕΟΚ».

29. Στη δεύτερη από τις δύο προπαρατεθείσες αποφάσεις (δηλαδή την απόφαση 209/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι είναι επίσης ασυμβίβαστο με το κοινοτικό δίκαιο να απαιτείται από κάθε επιχείρηση ατομικώς, όταν οι υπηρεσίες παρέχονται ταυτοχρόνως σε περισσότερες της μιας επιχειρήσεις, επ' ευκαιρία συμπληρώσεως των τελωνειακών διατυπώσεων στο πλαίσιο του ενδοκοινοτικού εμπορίου, πληρωμή αμοιβής δυσανάλογης σε σχέση με το κόστος των παρασχεθεισών υπηρεσιών. Επρόκειτο, όσον αφορά την υπόθεση εκείνη, για την αμοιβή τόσο υπηρεσιών που είχαν παρασχεθεί εκτός του κανονικού ωραρίου εργασίας όσο και υπηρεσιών που είχαν παρασχεθεί εκτός της τελωνεια-

κής περιμέτρου. Το καθεστώς των αμοιβών αυτών είχε καθοριστεί με τις ιταλικές υπουργικές αποφάσεις της 29ης Ιουλίου 1971 και της 30ής Ιανουαρίου 1979.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

30. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν οι διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 83/643/ΕΟΚ [7] τυγχάνουν εφαρμογής όσον αφορά επίσης τελωνειακές εργασίες που έχουν ως αντικείμενο εξωκοινοτικές εμπορικές συναλλαγές και, πιο συγκεκριμένα τελωνειακές εργασίες σχετικές με συναλλαγές των προϊόντων που αναφέρονται στις συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ της ΕΟΚ και των κρατών μελών της ΕΖΕΣ.

31. Καίτοι, όπως ορθώς υπογραμμίζει η Επιτροπή στις παρατηρήσεις της, το ερώτημα έχει σήμερα μάλλον ιστορική σημασία λόγω της δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να έχει κάποια σπουδαιότητα ενόψει της υποβληθείσας στο αιτούν δικαστήριο διαφοράς, και τούτο λαμβανομένων υπόψη των ημερομηνιών των σχετικών πραγματικών περιστατικών.

7 — Οδηγία του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 1983, για τη διευκόλυνση των διοικητικών διατυπώσεων και υλικών ελέγχων κατά τη μεταφορά εμπορευμάτων μεταξύ κρατών μελών (ΕΕ L 359, σ. 8).

32. Το άρθρο 5 της οδηγίας ρυθμίζει το κανονικό ωράριο λειτουργίας των τελωνειακών συνοριακών σταθμών. Πρόκειται για κανόνες μέσω των οποίων η εν λόγω οδηγία σκοπεί στη διευκόλυνση των υλικών ελέγχων και των διοικητικών διατυπώσεων κατά τη μεταφορά των εμπορευμάτων μεταξύ κρατών μελών.

33. Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας:

«με την επιφύλαξη των ιδιαίτερων διατάξεων που ισχύουν στα πλαίσια γενικών ή ειδικών κοινοτικών ρυθμίσεων, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους υλικούς ελέγχους και στις διοικητικές διατυπώσεις, που καλούνται στο εξής: "έλεγχοι" και "διατυπώσεις", και συνδέονται με τις μεταφορές εμπορευμάτων κατά τη διέλευση των συνόρων:

— μεταξύ δύο κρατών μελών της Κοινότητας,

ή

— μεταξύ ενός κράτους μέλους και μιας τρίτης χώρας, όταν η μεταφορά μεταξύ κρατών μελών συνεπάγεται τη διέλευση μέσω τρίτης χώρας».

34. Όπως και ο γενικός εισαγγελέας Van Gerven έχει υπογραμμίσει στις προτάσεις που ανέπτυξε στο πλαίσιο της υποθέσεως 340/87, Επιτροπή κατά Ιταλίας [8], «τόσο από το προοίμιο όσο και από το κείμενο της οδηγίας 83/643/ΕΟΚ καταδεικνύεται ότι η οδηγία αυτή εφαρμόζεται μόνο στην ενδοκοινοτική κυκλοφορία των εμπορευμάτων (...). Επομένως, είναι σαφές ότι η εν λόγω οδηγία δεν εφαρμόζεται στην κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών, με άλλα λόγια εφόσον πρόκειται για εμπορεύματα που δεν έχουν ακόμη τεθεί υπό καθεστώς ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων».

35. Θα πρέπει να επαναλάβω τη δήλωση αυτή: η οδηγία 83/643 εφαρμοζόταν επί των ενδοκοινοτικών εμπορικών συναλλαγών όχι όμως και επί των εξωκοινοτικών εμπορικών πράξεων που κάθε κράτος μέλος πραγματοποιούσε με τρίτες χώρες. Επέκταση των αποτελεσμάτων σ' αυτό τον τύπο πράξεων θα υπερέβαινε τα καθορισμένα από το ίδιο το κείμενο της οδηγίας όρια.

36. Δεδομένου ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα αναφέρεται ειδικώς στο ωράριο λειτουργίας των τελωνειακών σταθμών, πρέπει να παρατηρηθεί, ειδικότερα, ότι από την οδηγία 83/643 δεν προκύπτει ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να έχουν τους τελωνειακούς σταθμούς ανοικτούς το ίδιο χρονικό διάστημα όσον αφορά τις εξωκοινοτικές και τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές τους ούτε ότι η ημέρα ή το ωράριο λειτουργίας των τελωνειακών υπηρεσιών πρέπει να είναι τα ίδια τόσο για τις μεν όσο και για τις δε.

8 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 5.

37. Τούτο δεν αποτελεί εμπόδιο στη δυνατότητα όπως ένας από τους κανονισμούς, με τους οποίους η Κοινότητα έχει θέσει σε εφαρμογή τις συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και των χωρών ΕΖΕΣ καθώς και τα συμπληρωματικά στις συμφωνίες αυτές πρωτόκολλα και τις μεταφενέστερες τροποποιήσεις τους, κάνει αναφορές στην οδηγία 83/643 κατά τρόπο ώστε να καθίστανται οι διατάξεις της υποχρεωτικές σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Εφόσον συμβαίνει κάτι τέτοιο, η δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας 83/643 σε συγκεκριμένες εξωκοινοτικές συναλλαγές προκύπτει όχι από το δικό της περιεχόμενο αλλά από την αναφορά που γίνεται σ' αυτήν από άλλες δεσμευτικές κοινοτικές διατάξεις που διέπουν τις συναλλαγές αυτές.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

38. Με το τελευταίο προδικαστικό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν οι αρχές που το Δικαστήριο έχει καθιερώσει σχετικά με τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές στην ήδη προπαρατεθείσα απόφασή του της 21ης Μαρτίου 1991 στην υπόθεση C-209/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας, αρχές σχετικές με την απαγόρευση φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς, ισχύουν και όσον αφορά τις συναλλαγές με τρίτες χώρες.

39. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να μάθει αν το κοινοτικό δίκαιο εμποδίζει, όσον αφορά επίσης τις τελωνειακές εργασίες που έχουν ως αντικείμενο συναλλαγές με τρίτες χώρες, τη θέσπιση ή διατήρηση, από ένα κράτος μέλος, μιας εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως δυνάμει της οποίας

το κόστος της «εκτός ωραρίου» υπηρεσίας (δηλαδή εκτός του κανονικού ωραρίου λειτουργίας) χρεώνεται στους ιδιώτες επιχειρηματίες όχι βάσει του ωριαίου κόστους εργασίας του προσωπικού που πράγματι απασχολείται για τις τελωνειακές εργασίες που ζητούνται από τον εκτελωνιστή και πραγματοποιούνται ταυτοχρόνως, αλλά βάσει μιας ενιαίας, για κάθε ζητούμενη τελωνειακή εργασία, αμοιβής, ανάλογης προς τη φύση και τη διάρκεια της πλέον δαπανηρής υπηρεσίας που παρέχεται και ανεξαρτήτως της πληρωμής που οφείλεται χωριστά για καθεμία από τις άλλες τελωνειακές εργασίες που ζητούνται από τον εκτελωνιστή και πραγματοποιούνται ταυτοχρόνως με την εν λόγω υπηρεσία.

40. Το Δικαστήριο, με την προπαρατεθείσα απόφασή του της 21ης Μαρτίου 1991, στην υπόθεση 209/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας, που είχε σχέση με το ενδοκοινοτικό εμπόριο, αποφάνθηκε ότι αυτός ο μηχανισμός τελωνειακής επιβαρύνσεως είναι ασυμβίβαστος με το κοινοτικό δίκαιο. Όπως έχω και προηγουμένως υπομνήσει [9], το Δικαστήριο έκρινε ότι επρόκειτο για επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμό, κατά την έννοια των άρθρων 9, 12, 13 και 16 της Συνθήκης, εφόσον το επίμαχο καθεστώς επέβαλλε στους επιχειρηματίες την υποχρέωση καταβολής αντιτίμου δυσαναλόγου προς την παρεχομένη υπηρεσία.

41. Η επέκταση της ίδιας έννομης συνέπειας και στις συναλλαγές με τρίτες χώρες θα ήταν δυνατό να παρουσιάσει ορισμένες δυσχέρειες όχι λόγω των ιδιαιτεροτήτων αυτής της συγκεκριμένης φορολογικής επιβαρύνσεως (ως προς την οποία δυσχερώς μπορεί να αμφισβητηθεί ο χαρακτήρας της ως εσόδου δημοσίου δικαίου), αλλά από τις συνέπειες της γενικεύσεώς της σε όλες τις χώρες, τα προϊόντα και τις επιβαρύνσεις. Αυτός ακριβώς είναι και ο λόγος για τον οποίο η Επιτροπή, στις παρατηρήσεις της, υπογράμμισε τις δυσχέρειες που θέτει αυτό το ερώτημα.

42. Πρέπει να ληφθούν χωριστά υπόψη δύο σαφώς ξεχωριστές περιπτώσεις:

α) συναλλαγές με τρίτες χώρες με τις οποίες η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα έχει συνάψει διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες εφόσον και αυτές οι συμφωνίες απαγορεύουν επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος. Προς τις συναλλαγές αυτές είναι δυνατό να εξομοιωθούν και οι συναλλαγές που διέπονται από κατά τομείς ρυθμίσεις, περιλαμβάνουσες την ίδια απαγόρευση (όπως συμβαίνει με τις ρυθμίσεις περί κοινής οργανώσεως των διαφόρων αγορών γεωργικών προϊόντων)·

β) συναλλαγές με τρίτες χώρες που δεν έχουν συνάψει καμία συμφωνία η οποία να περιλαμβάνει τέτοια απαγόρευση σχετικά με αγαθά που δεν διέπονται από την κοινή οργάνωση της αγοράς.

43. Ακριβώς στην πρώτη περίπτωση εμπίπτει και η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών στην οποία και αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο με τη διάταξή του: οι συναφθείσες το 1972 με τα διάφορα κράτη

9 — Βλ. την ανωτέρω παράγραφο 29.

συμφωνίες [10] — συμφωνίες οι οποίες, όπως υπενθυμίζει η Επιτροπή, εντάχθηκαν μεταγενέστερα στην συμφωνία σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο [11], — απαγόρευαν την επιβολή επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος, όπως ακριβώς προβλέπεται από άλλες διμερείς συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ της Κοινότητας και τρίτων χωρών ή από πολυμερείς συμφωνίες στις οποίες η Κοινότητα αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος.

44. Σε παρόμοια περίπτωση, ούτε το περιεχόμενο της έννοιας της «φορολογικής επιβαρύνσεως ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμό» ούτε το δικαίωμα των επιχειρηματιών να αρνούνται την καταβολή τέτοιων επιβαρύνσεων [12] δεν μπορούν να νοηθούν κατά τρόπο ουσιωδώς διαφορετικό από αυτόν που έχει καθιερωθεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου με τις αποφάσεις που έχουν εκδοθεί σχετικά με το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Το ίδιο ισχύει κατά μείζονα λόγο όσον αφορά την ανάλογη απαγόρευση που περιλαμβάνεται στους κανονισμούς περί της κοινής οργανώσεως των γεωργικών αγορών [13].

45. Στη δεύτερη από τις προαναφερθείσες περιπτώσεις (έλλειψη συμβατικών διατάξεων ή κατά τομείς ρυθμίσεων αναφορικά με ορισμένες χώρες και ορισμένους τύπους προϊόντων), το πρόβλημα εμφανίζεται περισσότερο περίπλοκο.

46. Με την απόφασή του της 13ης Δεκεμβρίου 1973 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 37/73 και 38/73, Sociaal fonds voor de Diamantarbeiders [14], σχετικά με προδικαστικό ερώτημα το οποίο είχε «κατ' ουσίαν ως αντικείμενο να καθοριστεί αν και σε ποια έκταση μπορούν τα κράτη μέλη να επιβάλλουν ή να διατηρούν, μετά την 1η Ιουλίου 1968, επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς, οι οποίες εισπράττονται κατά την εισαγωγή προϊόντων απευθείας προελεύσεως τρίτων χωρών και υπό ποιες προϋποθέσεις είναι ενδεχομένως υποχρεωμένα να τις καταργήσουν», το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «τα κράτη μέλη δεν μπορούν, μετά την εισαγωγή του κοινού δασμολογίου, να επιβάλλουν μονομερώς νέες επιβαρύνσεις επί των εισαγωγών απευθείας προελεύσεως τρίτων χωρών ή να ανυψώνουν το επίπεδο των υφισταμένων επιβαρύνσεων κατά το χρονικό αυτό σημείο».

47. Για να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό, το Δικαστήριο έκρινε ότι το ζήτημα σχετικά με την εφαρμογή των επιβαρύνσεων αυτών (ισοδυνάμου αποτελέσματος) στις συναλλαγές με τρίτες χώρες έπρεπε να επιλυθεί λαμβανομένων υπόψη, ταυτοχρόνως, των επιταγών που συνεπάγεται η θέσπιση του κοινού δασμολογίου και των επιταγών που απορρέουν από την κοινή, κατά την έννοια των

10 — Με τη Δημοκρατία της Αυστρίας, ΕΕ ειδ. έκδ. 11/003, σ. 4· με το Βασίλειο της Σουηδίας, ΕΕ ειδ. έκδ. 11/003, σ. 99· με την Ελβετική Συνομοσπονδία και με το Πριγκηπάτο του Λιχτενστάιν, ΕΕ ειδ. έκδ. 11/003, σ. 191 και 283· με τη Δημοκρατία της Ισλανδίας, ΕΕ ειδ. έκδ. 11/004, σ. 4· με το Βασίλειο της Νορβηγίας, ΕΕ ειδ. έκδ. 11/005, σ. 110, και με τη Δημοκρατία της Φινλανδίας, ΕΕ ειδ. έκδ. 11/005, σ. 214.

11 — ΕΕ L 1 της 3ης Ιανουαρίου 1994, σ. 3.

12 — Βλ. την απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1976, 87/75, Bresciani (Συλλογή τόμος 1976, σ. 57), σχετικά με το άμεσο αποτέλεσμα της απαγορεύσεως φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος που προβλέπεται από το άρθρο 2, παράγραφος 1, της Συμβάσεως του Yaoundé της 20ής Ιουλίου 1969.

13 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, τις αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1971, 43/71, Politi (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 1077), και της 9ης Ιουλίου 1975, 21/75, Schroeder (Συλλογή τόμος 1975, σ. 291).

14 — Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 883.

άρθρων 110 έως 116 της Συνθήκης, εμπορική πολιτική.

48. Όσον αφορά τις απορρέουσες από τη θέσπιση του κοινού δασμολογίου επιταγές, καίτοι το δασμολόγιο αυτό τέθηκε σε ισχύ, όσον αφορά την Κοινότητα στην αρχική της σύνθεση, με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 950/68 του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1968 [15], όπου δεν προβλεπόταν ρητώς η κατάργηση ή η εξίσωση επιβαρύνσεων άλλων από τους κατά κυριολεξία δασμούς, το Δικαστήριο έκρινε ότι από τον σκοπό του εν λόγω κανονισμού προκύπτει ότι απαγορεύεται στα κράτη μέλη να τροποποιούν, με την επιβολή επιβαρύνσεων που προστίθενται σε τέτοιους δασμούς, το επίπεδο προστασίας που καθορίζεται από το κοινό δασμολόγιο.

49. Όσον αφορά την κοινή εμπορική πολιτική, το Δικαστήριο αποφάνθηκε, με την ίδια απόφαση, ότι η ύπαρξη τέτοιων επιβαρύνσεων δεν μπορεί να συμβιβάζεται με τις ανάγκες μιας τέτοιας πολιτικής εφόσον, σύμφωνα με το γράμμα του άρθρου 113, παράγραφος 1, της Συνθήκης, η κοινή εμπορική πολιτική στηρίζεται σε ενιαίες αρχές (ιδίως όσον αφορά τις μεταβολές των δασμολογικών συντελεστών, τη σύναψη δασμολογικών και εμπορικών συμφωνιών, την ενοποίηση των μέτρων ελευθερώσεως, την πολιτική εξαγωγών καθώς και τα μέτρα προς προστασία του εμπορίου) και εφόσον ο καθορισμός αυτών των γενικών αρχών περιλαμβάνει, όπως και το ίδιο το κοινό δασμολόγιο, την κατάργηση των εθνικών, φορολογικών και εμπορικών ανισοτήτων που πλήττουν το εμπόριο με τις τρίτες χώρες.

15 — ΕΕ ειδ. έκδ. 02/001, σ. 11.

50. Με την προπαρατεθείσα απόφαση της 30ής Μαΐου 1989 στην υπόθεση 340/87, Επιτροπή κατά Ιταλίας [16], το Δικαστήριο συνήγαγε ανάλογο συμπέρασμα και αποφάνθηκε, σε σχέση με τελωνειακές εργασίες σχετικές με συναλλαγές με τρίτες χώρες, ότι «τα κράτη μέλη δεν έχουν, κατά γενικό κανόνα, την ευχέρεια να προσθέτουν εθνικά τέλη στους δασμούς που οφείλονται δυνάμει της κοινοτικής ρυθμίσεως, δημιουργώντας έτσι τον κίνδυνο να απολέσει η ρύθμιση αυτή την αναγκαία της ομοιομορφία». Κατά τον ίδιο τρόπο εκφράστηκε το Δικαστήριο και στις αποφάσεις του της 16ης Μαρτίου 1983 στην υπόθεση Siot [17] καθώς και στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις SPI και SAMI [18].

51. Αυτή η νομολογιακή γραμμή πρέπει κατά τη γνώμη μου να συνεχιστεί. Η κοινή εμπορική πολιτική συνδέεται στενώς με την εγκαθίδρυση μιας ομογενούς τελωνειακής ενώσεως ερειδομένης σε κοινό δασμολόγιο εφαρμοζόμενο στις εισαγωγές προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών. Για να είναι ένα τέτοιο ομοιόμορφο σύστημα ομοιογενές και αποτελεσματικό απαιτείται τόσο η κατάργηση των ποσοτικών περιορισμών [19] που είχαν εισαχθεί μονομερώς από τα κράτη μέλη όσο και η άρση των μονομερών εθνικών επιβαρύνσεων που είχαν επιβληθεί στην εισαγωγή των προϊόντων αυτών, επιβαρύν-

16 — Βλ. την ανωτέρω παράγραφο 27.

17 — Υπόθεση 226/81 (Συλλογή 1983, σ. 731).

18 — Υποθέσεις 267/81, 268/81 και 269/81 (Συλλογή 1983, σ. 801).

19 — Η απαίτηση αυτή έχει ρητώς διατυπωθεί από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 288/82 του Συμβουλίου, της 3ης Φεβρουαρίου 1982, περί καθορισμού του καθεστώτος εισαγωγών προϊόντων καταγωγής Γιουγκοσλαβίας συνεπεία της προσχωρήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Κοινότητα (ΕΕ L 30, σ. 1), κανονισμός ο οποίος ίσχυε κατά τον χρόνο των επιμάχων περιστατικών στις προμνημονευθείσες υποθέσεις. Ωστόσο, ο κανονισμός αυτός δεν απέκλειε ορισμένα εθνικά μέτρα διασφαλίσεως και ορισμένους περιορισμούς υπό προϋποθέσεις ανάλογες προς αυτές που ισχύουν στο ενδοκοινοτικό εμπόριο.

σεων που μπορούν να θεωρηθούν ως ισοδυνάμου αποτελέσματος [20].

52. Οποιαδήποτε άλλη λύση θα αποδυνάμωνε την εφαρμογή του κοινού δασμολογίου διότι τα κράτη μέλη θα μπορούσαν ευχερώς να τροποποιούν το ύψος των τελωνειακών επιβαρύνσεων που προκύπτουν από την εφαρμογή του προσθέτοντας σ' αυτό, με κάποια έμμεση διαδικασία, και άλλες επιβαρύνσεις συνεπαγόμενες το ίδιο αποτέλεσμα. Η ύπαρξη προσθέτων τελών ή επιβαρύνσεων αναλόγων προς δασμούς — με το ίδιο φορολογικό αποτέλεσμα — που θα επιβάλλονταν μονομερώς από κάθε κράτος μέλος επί της εισαγωγής προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών θα διετάρασσε στην πράξη την ομοιομορφία του κοινοτικού τελωνειακού συστήματος.

53. Είναι προφανές ότι οι θεωρήσεις αυτές δεν μπορούν να επεκταθούν αδιακρίτως επί οποιασδήποτε εσωτερικής εισφοράς. Αφορούν κατ' ουσίαν την τελωνειακή μεταχείριση εμπορευμάτων καταγωγής τρίτων χωρών που πλήττονται από επιβαρύνσεις που έχουν το ίδιο αποτέλεσμα με δασμούς επί των εισαγομένων προϊόντων.

54. Η διευκρίνιση αυτή είναι αναγκαία για τη διάλυση των αμφιβολιών που θα μπορούσαν να προκύψουν από την απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1994 στην υπόθεση Oto [21] με την οποία το Δικαστήριο αποφάνθηκε, σε σχέση με μια εσωτερική φορολόγηση, ότι:

«κατά πάγια επίσης νομολογία, το άρθρο 95 της Συνθήκης εφαρμόζεται μόνο στα προϊόντα που εισάγονται από τα άλλα κράτη μέλη και, ενδεχομένως, στα προϊόντα καταγωγής τρίτων χωρών που βρίσκονται σε ελεύθερη κυκλοφορία στα κράτη μέλη. Επομένως, η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται σε προϊόντα που εισάγονται απ' ευθείας από τρίτες χώρες (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Simba κ.λπ., σκέψη 14) [22].

(...)

Ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 113 της Συνθήκης παρατηρείται, αφενός, ότι η Συνθήκη δεν περιλαμβάνει, για τις συναλλαγές με τις τρίτες χώρες, κανόνα ανάλογο του άρθρου 95 όσον αφορά την επιβολή εσωτερικών φόρων, υπό την επιφύλαξη, ωστόσο, συμβατικών διατάξεων που ενδεχομένως ισχύουν μεταξύ της Κοινότητας και της χώρας καταγωγής ενός συγκεκριμένου εμπορεύματος (βλ. απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 1978, 148/77, Hansen, Συλ-

20 — Με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ L 302, σ. 1), προσδιορίζονται ρητώς οι εισαγωγικοί δεσμοί ως αποτελούντες ταυτοχρόνως κυρίως ειπείν δασμούς και φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος θεσπισθείσες για την εισαγωγή εμπορευμάτων.

21 — Υπόθεση C-130/92 (Συλλογή 1994, σ. I-3281, σκέψεις 18 και 20).

22 — Απόφαση της 9ης Ιουνίου 1992, C-228/90 έως C-234/90, C-239/90 και C-353/90 (Συλλογή 1992, σ. I-3713).

λογή τόμος 1978, σ. 563, σκέψη 24), και, αφετέρου, ότι, καίτοι το άρθρο 113 παρέχει στην Κοινότητα αρμοδιότητες που της επιτρέπουν να λαμβάνει όλα τα πρόσθετα μέτρα στον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής, η εν λόγω διάταξη, αυτή καθαυτή, δεν παρέχει κανένα αρκετά σαφές νομικό κριτήριο που να επιτρέπει την εκτίμηση των αμφισβητουμένων εθνικών νομοθεσιών (βλ. απόφαση της 16ης Μαρτίου 1983, 266/81, SIOT, Συλλογή 1983, σ. 731, σκέψη 29)».

55. Θα πρέπει να υπομνησθεί ότι η αναλυθείσα στην απόφαση Oto εσωτερική επιβάρυνση ήταν ένας εθνικός φόρος επί της καταναλώσεως εμπίπτων στο ιταλικό γενικό σύστημα εσωτερικών φορολογήσεων, που εφαρμοζόταν βάσει αντικειμενικού κριτηρίου ανεξαρτήτου της καταγωγής του προϊόντος και ο οποίος, κατά συνέπεια, δεν έθιγε, ούτε ευθέως ούτε αποκλειστικώς, τις εισαγωγές. Αυτός ο τύπος φορολογήσεως δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως επιβάρυνση ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς στις εισαγωγές και, στο μέτρο αυτό, οι συναφείς κρίσεις του Δικαστηρίου δεν πρέπει να επεκταθούν και επ' αυτής: στην πρώτη περίπτωση κανόνας αναφοράς είναι το άρθρο 95 της Συνθήκης (το οποίο εμπίπτει στο πεδίο του τίτλου Ι του τρίτου μέρους σχετικά με τον ανταγωνισμό, τις φορολογικές διατάξεις και την προσέγγιση των νομοθεσιών) ενώ, στη δεύτερη περίπτωση, η απαγόρευση επιβαρύνσεων ισοδυνάμων προς δασμούς στις εισαγωγές προκύπτει από τη συνδυασμένη εφαρμογή του άρθρου 113 (το οποίο αφορά την κοινή εμπορική πολιτική) και του άρθρου 9 (το οποίο έχει σχέση με την καθιέρωση του κοινού δασμολογίου).

56. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει η απάντηση που θα δοθεί στο τελευταίο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου να στηριχθεί στην αρχή, γενικότερα, της ομοιομορφίας της κοινής εμπορικής και τελωνειακής πολιτικής και να αποκλειστεί ότι είναι δυνατό καθένα από τα κράτη μέλη να μπορεί να επιβάλλει, μονομερώς, επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς επί των εμπορικών πράξεων με τρίτες χώρες.

57. Σε αντίθεση με τις περιπτώσεις που αναλύθηκαν στην προπαρατεθείσα απόφαση Sociaal fonds voor de Diamantarbeiders [23], δεν υφίσταται εν προκειμένω περίπτωση να ανακύψουν διαχρονικής φύσεως προβλήματα σχετικά με την κατ' εξαίρεση διατήρηση εθνικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος με δασμούς στις εισαγωγές, επιβαρύνσεων που ίσχυαν πριν από την καθιέρωση του κοινού δασμολογίου. Είναι σαφές ότι, όσον αφορά την περίπτωση που απασχολεί εδώ το Δικαστήριο, τα επίμαχα μέτρα ελήφθησαν μετά την 1η Ιουλίου 1968 η οποία αποτελεί και την ημερομηνία θέσεως σε ισχύ του κοινού δασμολογίου: οι ισχύουσες ιταλικές υπουργικές αποφάσεις που παρατίθενται από το αιτούν δικαστήριο με το δεύτερο ερώτημά του φέρουν τις ημερομηνίες 20 Ιουλίου 1971 και 30 Ιανουαρίου 1979.

58. Τέλος, θα πρέπει να γίνουν ορισμένες διασαφηνίσεις σχετικά με την έκταση της

23 — Βλ. την ανωτέρω παράγραφο 46.

απαγορεύσεως αυτού του τύπου μέτρων στο πλαίσιο των συναλλαγών με τρίτες χώρες. Όπως το Δικαστήριο έχει αποφανθεί με την απόφασή του της 28ης Ιουνίου 1978 στην υπόθεση Simmenthal [24], η απαγόρευση αυτή δεν έχει τον ίδιο ανυπέρθετο και απόλυτο χαρακτήρα με αυτήν που ισχύει στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές: οι κοινοτικές αρχές μπορούν να την συνοδεύουν με εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις ή να κάνουν δεκτές τις τελευταίες όταν πρόκειται για τη διασφάλιση της ομοιομορφίας των όρων εισαγωγής προϊόντων καταγωγής τρίτων χωρών, σκοπός ο οποίος, σε τελευταία ανάλυση, αποτελεί και τον τελικό στόχο της κοινής εμπορικής πολιτικής.

59. Όσον αφορά την υπό κρίση περίπτωση δεν προέκυψε — ούτε μνημονεύθηκε από την Ιταλική Κυβέρνηση ή από την Επιτροπή — ότι οι κοινοτικές αρχές έχουν θεσπίσει ιδιαίτερες διατάξεις χάριν της ομοιομορφίας της κοινής εμπορικής πολιτικής, διατάξεις οι οποίες θα επέτρεπαν στην Ιταλική Κυβέρνηση να λάβει ή να διατηρήσει, όσον αφορά τις συναλλαγές με τρίτες χώρες, τα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς μέτρα στα οποία αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο με το δεύτερο ερώτημά του.

60. Επομένως, εφόσον, με την ήδη παρατεθείσα απόφασή του της 21ης Μαρτίου 1991 στην υπόθεση C-209/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας, το Δικαστήριο έκρινε ως επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς ορισμένους ιταλικούς φόρους που εισπράττονταν ως αντιπαροχή για τελωνειακές υπηρεσίες που παρέχονταν ταυτοχρόνως σε διάφορες επιχειρήσεις επ' ευκαιρία ενδοκοινοτικών εμπορικών πράξεων (ασχέτως της ονομασίας που θα μπορούσε να δοθεί σ' αυτούς τους φόρους ως προς τους οποίους η Ιταλική Κυβέρνηση, εγκαταλείποντας την αρχική της θέση, αναγνωρίζει σήμερα τον μη φορολογικό τους χαρακτήρα), πρέπει το συμπέρασμα αυτό να ισχύει, στον ίδιο βαθμό, και όσον αφορά τις συναλλαγές με τρίτες χώρες.

61. Με άλλα λόγια δεδομένου ότι οι φόροι που αποτελούσαν το επίκεντρο της προπαρατεθείσας αποφάσεως έθιγαν, κατά τρόπο δυσανάλογο, τους επιχειρηματίες επιβαρύνοντάς τους με έξοδα που δεν αντιστοιχούσαν στις υπηρεσίες που πράγματι παρέχονταν επ' ευκαιρία του εκτελωνισμού ορισμένων εμπορευμάτων, ο χαρακτήρας τους ως επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς στις εισαγωγές ήταν αναμφισβήτητος, όπως αναμφισβήτητο ήταν, για τον ίδιο λόγο, και το ασυμβίβαστό τους με το κοινοτικό δίκαιο. Ελλείψει συμβατικών διατάξεων ή ειδικών ρυθμίσεων σχετικών με ορισμένους τύπους προϊόντων ή ορισμένες τρίτες χώρες απολαύουσες ιδιαιτέρου καθεστώτος, το συμπέρασμα αυτό ίσχυε τόσο για τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές όσο και για τις εισαγωγές εξωκοινοτικής καταγωγής.

24 — Υπόθεση 70/77 (Συλλογή τόμος 1978, σ. 455).

Συμπέρασμα

Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα υποβληθέντα από τον giudice conciliatote του Μιλάνου προδικαστικά ερωτήματα ως εξής:

«1) Το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 83/643/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 1983, για τη διευκόλυνση των διοικητικών διατυπώσεων και των υλικών ελέγχων κατά τη μεταφορά εμπορευμάτων μεταξύ κρατών μελών, περιορίζεται στις ενδοκοινοτικές εμπορικές συναλλαγές και δεν καλύπτει τις εμπορικές πράξεις που τα κράτη μέλη πραγματοποιούν με τρίτες χώρες.

2) Υπό την επιφύλαξη συμβατικώς θεσπισμένων διατάξεων ή ειδικών ρυθμίσεων σχετικών με ορισμένους τύπους προϊόντων ή ορισμένες τρίτες χώρες, η κρίση του Δικαστηρίου στην απόφασή του της 21ης Μαρτίου 1991 στην υπόθεση C-209/89, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σχετικά με επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος προς δασμούς, επιβαρύνσεις τις οποίες ανέλυσε στην απόφαση εκείνη, ισχύουν επίσης και όσον αφορά το εμπόριο με τρίτες χώρες.»